

RELIGIJA I POLITIKA O LJUDSKOJ REPRODUKCIJI

Asim Kurjak

*Međunarodna akademija za perinatalnu medicinu, Zagreb, Hrvatska
Europska akademija znanosti i umjetnosti, Salzburg, Austrija*

Problematika religije i politike otvara niz pitanja. Ovo kompleksno područje bavi se odnosom institucija koje su strukturno neovisne jedna od druge.

Ljudska reprodukcija je istodobno i naša najdublja intima ali i briga za opstojnost društva ne samo na razini obitelji, na razini naroda, na razini države nego i na globalnoj razini. Kroz ljudsku reprodukciju je isprepletena i medicina i znanost i tehnologija, sociologija i demografija, pravo i politika, filozofija, religije i moral.

Ovo područje je osobito opterećeno raspravama o pobačaju. A to pitanje ima toliko različitih razina na kojima se promišlja - etička, pravna, zdravstveno medicinska, demografska, natalitetna, aksiološka. Stoga ovo pitanje postaje pitanje morala, korištenja prava, ovlaštenika ovog prava, subjekata (žena, fetus, muškarac), ženskog pitanja itd. Najveći sukobi su oko toga kada počinje ljudski život. Egzaktnog, biologijskog odgovora nemamo budući da se u biomedicini razlikuje nekoliko stadija u razvoju - od spajanja gameta do samostalnosti i neovisnosti embrija, odnosno fetusa.

Politika i religija različito gledaju na ovo i druga pitanja iz ljudske reprodukcije. Prema odredbi članka 41, stavka 1 Ustava vjerske su zajednice odvojene od države, pa stavovi i tumačenje pojedinih odnosa koje daje neka vjerska zajednica ne mogu utjecati na civilno pravo koje je dio pravnog poretka Republike Hrvatske. Uloga je vjerskih zajednica da svoje pripadnike poučavaju vrednotama svojeg učenja pa tako i ljudskog života, što znači da se pravi vjernici nikada neće ni koristiti pravima što im pruža zakon o prekidu trudnoće, ma koliko on bio liberalan ili konzervativan.

Medicinski pomognuta prokreacija različito je regulirana u zakonima različitih država. Pretpostavka pravne regulacije ovih postupaka u demokratskom društvu je utvrđivanje prevladavajućih vrijednosnih stavova, kako bi se na osnovu njih pravna regulacija mogla provesti. Društvo to u mnogim slučajevima regulira osnivanjem etičkih odbora. Mišljenja etičkih odbora nisu obvezujuća za zakonodavca, odnosno izvješća i preporuke služe kao stručna podloga za izradu pravne regulacije, te su tako pripremna faza zakonske regulacije. Osnivanje etičkih odbora kao institucionalnog modela pogodnog za razmatranje pravnih i etičkih pitanja u ljudskoj reprodukciji predlaže se i mnogim dokumentima Vijeća Europe i Europske Unije.

Zakonsko reguliranje obuhvaća i zakonsku zabranu društveno nepoželjnih postupaka, kao primjerice kloniranja ili miješanja gameta ljudske i životinjske vrste, te propisuje kazne za slučajeve kršenja ovih odredbi.

Na simpoziju će biti prikazani i primjeri iz vlastite prakse u ovom kompleksnom području.

* * * * *

DRUŠTVENO-ZNANSTVENA SLIKA SVIJETA I FUNDACIONALISTIČKA EPISTEMIKA

Senadin Lavić

Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, B&H

U 19. stoljeću sociologija se etablira i prezentira kao izuzetna znanost o društvu i društvenom životu čovjeka. Ona daje obećanje da može objasniti prošle događaje i na osnovu utvrđivanja zakonitosti, koja ih određuje, predvidjeti buduće događanje. To veliko epistemičko obećanje daje joj prepoznatljivu crtu privlačne znanosti i uzdiže je u Panteon nauke koja zauzima univerzitetsku poziciju. Njena društvena pozicija opravdana je formama znanja koje bitno utiču na organizaciju i usmjeravanje društvenih zajednica i stjecanje njihove svijesti o sebi i svome položaju u povijesti. Već u drugoj polovici 20. stoljeća društvena znanost je preuzela odgovornost za usmjeravanje društvenih procesa i tu je pred njom ponovno iskrsla nova opasnost od mogućih zloupotreba.

Sociologija i druge društvene nauke trebale su u fundacionalističkom epistemološkom modelu poslužiti kao nesumnjiva naracija o onome što je bilo i što će biti u društvenom događanju. Ali, danas je pred nama pitanje - da li je to moguće ili da li je to smisao rada društvene znanosti? Društvene znanosti su trebale biti znanosti o prošlom, sadašnjem i budućem događanju, objašnjenje i predviđenje ujedno. Takav epistemički zahtjev bio je neostvariv i to je poljuljalo autoritet društvene znanosti. Ali, svijest o tome govori da društvena znanost posjeduje vlastitu odgovornost za svoja razumijevanja i objašnjenja